

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 4-son

VOLUME 6 / ISSUE 4 / 2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.4>.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence>

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev, Y. Yarmolik, E. Sharipov,
K. Abduvaliyeva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Vebsayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 26-avgustda

bosmaxonaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog'i: 24,5

Adadi: 100. Buyurtma: № 81.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

MAS'UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti sho'basini mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo'shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSH)

M. Vishovaty – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

A. Xashimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta'lim bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqni sohalararo o'rganish fakulteti Tadqiqot markazi rahbari, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi sho'basini mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho'basini mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

G. Yo'ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo'ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti Tadqiqot markazi yetakchi ilmiy xodimi, yuridik fanlar doktori, dotsent

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoiy odil sudlov fakulteti dekani, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, professor v.b.

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'basini professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasini dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So'fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basini katta o'qituvchisi, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
Э. Шарипов, К. Абдувалиева,
М. Шарифова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт:

jurisprudence.tsul.uz

Е-mail:

lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс:

1387.

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию

26.08.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 24,5. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 81.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного

юридического университета.

100047, г. Ташкент,

ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный

юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по филологическим наукам, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – руководитель Исследовательского центра факультета междисциплинарного изучения права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

Ш. Исмоилов – заведующий сектором трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – заведующая сектором экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – ведущий научный сотрудник Исследовательского центра факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Р. Алтиев – декан факультета уголовного правосудия Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, и. о. профессора

М. Курбанов – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и. о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission at the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik, E. Sharipov,
K. Abduvalieva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 26.08.2026.
Paper size: A4. Cond.p.f: 24,5.
Units: 100. Order: № 81.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovaty – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Head of the Research Center of the Faculty of Interdisciplinary Studies of Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Head of the Department of Environmental Law of the Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Leading Research Fellow of the Research Center of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

R. Altiev – Dean of the Faculty of Criminal Justice of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Acting Professor

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 11 **SAYDULLAYEV SHAXZOD ALIXANOVICH**
Qonunchilikdagi bo'shliqlarni aniqlashda normativ-huquqiy hujjatlar ijrosi monitoringining ahamiyati
- 20 **ALLAYAROVA SOLIXA NARZULLOYEVNA**
Yuridik germeneytikaning nazariy-metodologik asoslari
- 26 **SULTANOVA SABOXAT ALISHEROVNA**
Tartibga solish ta'sirini baholash va huquqiy monitoringni takomillashtirishning nazariy-huquqiy masalalari
- 34 **UMAROVA IRODA MUXAMEDOVNA**
Ijtimoiy davlat shakllanishining tarixiy-huquqiy bosqichlari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 42 **MIRZAYEV FAYZULLA IBODULLAYEVICH**
Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishda Moliyaviy razvedka bo'linmasining ma'muriy-huquqiy maqomi
- 48 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Hukumatni shakllantirish va javobgarligi: O'zbekiston modeli va xorijiy tajriba
- 57 **RAIMOV ELBEK BAHODIR O'G'LI, ABDUMO'MINOVA SALOMAT OTABEKOVNA**
O'zbekiston Respublikasining "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonunining huquqiy tahlili
- 63 **AZIMOV AZIMBEK AZIZBEK O'G'LI**
Yoshlar bandligini qo'llab-quvvatlashda hududiy "Yo'l xaritalari"ni joriy etishning ahamiyati

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 70 **RUZINAZAROV SHUXRAT NURALIYEVICH, TOSHKANOV NURBEK BAHRIDDINOVICH**
Raqamli tadbirkorlikni huquqiy tartibga solish tendensiyalari
- 77 **BOZAROV SARDOR SOXIBJONOVICH**
Sun'iy intellekt tizimlarining fuqarolik-huquqiy javobgarligi: zamonaviy huquqiy muammolar va tartibga solish yondashuvlari
- 86 **XODJIYEV YUNUS MUXITDINOVICH**
Ko'char ashyolarga bo'lgan mulk huquqidan voz kechishning ayrim masalalari
- 93 **SATVALDIYEVA YULDUZXON XATAMJAN QIZI**
Sanoat namunalarini huquqiy muhofaza qilish muammolari va ularning dekorativ-amaliy san'at asarlari bilan nisbati
- 100 **KAN YEKATERINA EDUARDOVNA**
Klinik amaliyotda "yashirin sun'iy intellekt" (shadow AI): shifokorlarning undan ruxsatsiz foydalanishini nazorat qilishning huquqiy mexanizmlari
- 108 **RAXMONOV TOLIB TURG'UN O'G'LI**
Raqamli moliyaviy aktivlarning fuqarolik-huquqiy tabiati
- 115 **BERDIBAYEV SARDOR YERKABOY O'G'LI**
"Animus fraudandi": xalqaro xususiy huquqda qonunni chetlab o'tishni isbotlashning doktrinal huquqiy asoslari

121 JO'RAQULOVA HILOLA O'KTAM QIZI

Regress fuqarolik-huquqiy javobgarlik tizimining muhim va zarur tarkibiy elementi

127 RAHIMOV JALOLIDDIN XAYTBOY O'G'LI

Steyblkoinlar orqali to'lov qilishning shartnomaviy asoslari tavsifi

132 OLLABERGANOV JUR'ATBEK MANSURBEK O'G'LI, XADJIYEV AZIZBEK KADAMBAYEVICH

O'zbekiston Respublikasi fuqarolik huquqida raqamli aktivlar va elektron bitimlarni tartibga solishning dolzarb muammolari

138 BAXROMOVA NILUFAR XOSHIQOVNA

Raqamli marketingda firibgarlik va chalg'ituvchi amaliyotlarga qarshi huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish: fuqarolik-huquqiy yondashuv

145 SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI

Davlat xaridlari jarayonini elektronlashtirish sharoitida shartnomaviy munosabatlarni huquqiy tartibga solish

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

153 UZAKOVA GO'ZAL SHARIPOVNA

Atrof-muhitni xalqaro-huquqiy muhofaza qilishda Birlashgan Millatlar Tashkiloti Atrof-muhit bo'yicha dasturi (UNEP)ning o'rni va roli

161 KENJAYEV RUSTAM XAYDAROVICH

Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlardan foydalanish va muhofaza qilishda ekologik nazoratning o'rni va ahamiyati

168 RAHMATOVA DILAFRUZ IXTIYOR QIZI

Elektron chiqindilar bilan bog'liq munosabatlarni huquqiy tartibga solishning fragmentarlari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

180 PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI

Kriptovalyutadan jinoiy maqsadlarda foydalanish: jinoyat-huquqiy jihatlar

185 JUMANAZAROVA MARJONA BOTIR QIZI

Ehtiyotsizlik orqasida sodir etilgan jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlikni tabaqalashtirishning jinoyat-huquqiy muammolari: Germaniya va Fransiya jinoyat qonunchiligining qiyosiy-huquqiy tahlili

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

192 XALILOV SHOHROH MIRZO BOYMUROD O'G'LI

Tergovda ayblovga moyillik: kognitiv sabablar, qiyosiy-huquqiy tahlil va protsessual bartaraf etish mexanizmlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

200 BAZARBAEVA SHAXLO RAXIMOVNA, RASULOV JURABEK ABDUSAMIYEVICH

Xalqaro huquqda kiberurush va kiberoperatsiyalar: farqlash hamda huquqiy tartibga solish muammolari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 САЙДУЛЛАЕВ ШАХЗОД АЛИХАНОВИЧ

Значение мониторинга исполнения нормативно-правовых актов в выявлении пробелов в законодательстве

20 АЛЛАЯРОВА СОЛИХА НАРЗУЛЛОЕВНА

Теоретико-методологические основы юридической герменевтики

26 СУЛТАНОВА САБОХАТ АЛИШЕРОВНА

Теоретико-правовые вопросы совершенствования оценки регуляторного воздействия и правового мониторинга

34 УМАРОВА ИРОДА МУХАМЕДОВНА

Историко-правовые этапы формирования социального государства

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

42 МИРЗАЕВ ФАЙЗУЛЛА ИБОДУЛЛАЕВИЧ

Административно-правовой статус подразделения финансовой разведки в сфере противодействия легализации преступных доходов

48 АЛИМОВ БОТУ БАБИРОВИЧ

Формирование и ответственность Правительства: модель Узбекистана и зарубежный опыт

57 РАИМОВ ЭЛБЕК БАХОДИР УГЛИ, АБДУМУМИНОВА САЛОМАТ ОТАБЕКОВНА

Правовой анализ Закона Республики Узбекистан «О персональных данных»

63 АЗИМОВ АЗИМБЕК АЗИЗБЕК УГЛИ

Значение внедрения региональных «дорожных карт» в поддержке занятости молодёжи

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

70 РУЗИНАЗАРОВ ШУХРАТ НУРАЛИЕВИЧ, ТОШКАНОВ НУРБЕК БАХРИДДИНОВИЧ

Тенденции правового регулирования цифрового предпринимательства

77 БОЗАРОВ САРДОР СОХИБЖОНОВИЧ

Гражданско-правовая ответственность систем искусственного интеллекта: современные правовые проблемы и подходы к регулированию

86 ХОДЖИЕВ ЮНУС МУХИТДИНОВИЧ

Некоторые вопросы отказа от права собственности на движимые вещи

93 САТВАЛДИЕВА ЮЛДУЗХОН ХАТАМЖАН КИЗИ

Проблемы правовой охраны промышленных образцов и их соотношение с произведениями декоративно-прикладного искусства

100 КАН ЕКАТЕРИНА ЭДУАРДОВНА

«Теневой искусственный интеллект» (Shadow AI) в клинической практике: правовые механизмы контроля за его несанкционированным использованием врачами

108 РАХМОНОВ ТОЛИБ ТУРГУН УГЛИ

Гражданско-правовая природа цифровых финансовых активов

115 БЕРДИБАЕВ САРДОР ЕРКАБОЙ УГЛИ

Animus fraudandi: доктринально-правовые основы доказывания обхода закона в международном частном праве

121 ЖУРАКУЛОВА ХИЛОЛА УКТАМ КИЗИ

Регресс как важный и необходимый элемент системы гражданско-правовой ответственности

127 РАХИМОВ ЖАЛОЛИДДИН ХАЙТБОЙ УГЛИ

Характеристика договорных основ осуществления платежей посредством стейблкоинов

132 ОЛЛАБЕРГАНОВ ЖУРАТБЕК МАНСУРБЕК УГЛИ, ХАДЖИЕВ АЗИЗБЕК КАДАМБАЕВИЧ

Актуальные проблемы регулирования цифровых активов и электронных сделок в гражданском праве Республики Узбекистан

138 БАХРОМОВА НИЛУФАР ХОШИМОВНА

Совершенствование правовых механизмов противодействия мошенничеству и вводящим в заблуждение практикам в цифровом маркетинге: гражданско-правовой подход

145 САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ

Правовое регулирование договорных отношений в условиях перевода процесса государственных закупок в электронную форму

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

153 УЗАКОВА ГУЗАЛ ШАРИПОВНА

Роль и значение программы ООН по окружающей среде (ЮНЕП) в международном экологическом праве

161 КЕНЖАЕВ РУСТАМ ХАЙДАРОВИЧ

Роль и значение экологического контроля в использовании и охране земель сельскохозяйственного назначения

168 РАХМАТОВА ДИЛАФРУЗ ИХТИЁР КИЗИ

Фрагментарность правового регулирования обращения с электронными отходами

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

180 ПРИМОВ БАХТИЁР ОЛИМ УГЛИ

Использование криптовалюты в преступных целях: уголовно-правовые аспекты

185 ЖУМАНАЗАРОВА МАРЖОНА БОТИР КИЗИ

Уголовно-правовые проблемы дифференциации уголовной ответственности за преступления, совершённые по неосторожности: сравнительно-правовой анализ уголовного законодательства Германии и Франции

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

192 ХАЛИЛОВ ШОХРУХ МИРЗО БОЙМУРОД УГЛИ

Обвинительный уклон в расследовании: когнитивные причины, сравнительно-правовой анализ и процессуальные механизмы его устранения

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

200 БАЗАРБАЕВА ШАХЛО РАХИМОВНА, РАСУЛОВ ЖУРАБЕК АБДУСАМИЕВИЧ

Кибервойна и кибероперации в международном праве: проблемы разграничения и правового регулирования

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

- 11 **SAYDULLAEV SHAKHZOD ALIKHANOVICH**
The importance of monitoring the implementation of normative legal acts in identifying gaps in legislation
- 20 **ALLAYAROVA SOLIKHA NARZULLOEVNA**
Theoretical and methodological foundations of legal hermeneutics
- 26 **SULTANOVA SABOKHAT ALISHEROVNA**
Theoretical and legal issues of improving regulatory impact assessment and legal monitoring
- 34 **UMAROVA IRODA MUKHAMEDOVNA**
Historical and legal stages of the social state formation

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 42 **MIRZAEV FAYZULLA IBODULLAEVICH**
Administrative and legal status of the financial intelligence unit in combating criminal income legalization
- 48 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Formation and accountability of the government: the Uzbekistan model and foreign experience
- 57 **RAIMOV ELBEK BAHODIR UGLI, ABDUMUMINOVA SALOMAT OTABEKOVNA**
Legal analysis of the law of the Republic of Uzbekistan “On personal data”
- 63 **AZIMOV AZIMBEK AZIZBEK UGLI**
The importance of implementing regional “Roadmaps” in supporting youth employment

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 70 **RUZINAZAROV SHUKHRAT NURALIEVICH, TOSHKANOV NURBEK BAHRIDDINOVICH**
Trends in legal regulation of digital entrepreneurship
- 77 **BOZAROV SARDOR SOKHIBJONOVICH**
Civil liability of artificial intelligence systems: contemporary legal issues and regulatory approaches
- 86 **KHODJIEV YUNUS MUKHITDINOVICH**
Certain issues of renunciation of ownership rights to movable property
- 93 **SATVALDIEVA YULDUZKHON KHATAMJAN KIZI**
Issues of legal protection of industrial designs and their interrelation with works of decorative and applied art
- 100 **KAN EKATERINA EDUARDOVNA**
“Shadow artificial intelligence” (Shadow AI) in clinical practice: legal mechanisms for monitoring its unauthorized use by doctors
- 108 **RAKHMONOV TOLIB TURGUN UGLI**
Civil law nature of digital financial assets
- 115 **BERDIBAEV SARDOR ERKABOY UGLI**
Animus fraudandi: doctrinal legal foundations for proving evasion of law in private international law
- 121 **JURAKULOVA HILOLA UKTAM KIZI**
Regression is an important and necessary structural element of the system of civil law liability
- 137 **RAHIMOV JALOLIDDIN KHAYTBOY UGLI**
Characteristics of the contractual framework for payments using stablecoins

132 **OLLABERGANOV JURATBEK MANSURBEK UGLI, KHADJIEV AZIZBEK KADAMBAEVICH**
Current issues in the regulation of digital assets and electronic transactions in the civil law of the Republic of Uzbekistan

138 **BAKHROMOVA NILUFAR KHOSHIMOVNA**
Improving legal mechanisms for combating fraud and misleading practices in digital marketing: a civil law approach

145 **SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI**
Legal regulation of contractual relations in the context of the digitalization of the public procurement process

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW.
ENVIRONMENTAL LAW

153 **UZAKOVA GUZAL SHARIPOVNA**
The role and significance of the United Nations Environment Programme (UNEP) in the international legal protection of the environment

161 **KENJAEV RUSTAM KHAYDAROVICH**
The role and significance of environmental control in the use and protection of agricultural land

168 **RAKHMATOVA DILAFRUZ IKHTIYOR KIZI**
Fragmentariness of legal regulation of electronic waste management

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

180 **PRIMOV BAKHTIYOR OLIM UGLI**
Criminal use of cryptocurrency: criminal-legal aspects

185 **JUMANAZAROVA MARJONA BOTIR KIZI**
Criminal-legal problems of differentiating criminal liability for crimes committed due to negligence: a comparative-legal analysis of German and French criminal legislation

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

192 **KHALILOV SHOHRUH MIRZO BOYMUROD UGLI**
Accusation bias in criminal investigations: cognitive causes, comparative legal analysis, and procedural mechanisms for its elimination

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

200 **BAZARBAEVA SHAKHLO RAKHIMOVNA, RASULOV JURABEK ABDUSAMIEVICH**
Cyberwarfare and cyber operations in international law: problems of delimitation and legal regulation

Kelib tushgan / Получено / Received: 22.06.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 04.08.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 26.08.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.4./QOEW9462>
UDC:347.51(045)(575.1)

REGRESS FUQAROLIK-HUQUQIY JAVOBGARLIK TIZIMINING MUHIM VA ZARUR TARKIBIY ELEMENTI

Jo'raqulova Hilola O'ktam qizi,

Buxoro viloyati Qorako'l tuman prokurori yordamchisi

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-3028-4299>

e-mail: saidakbarukhtamov944@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada fuqarolik huquqidagi shartnomadan tashqari majburiyatlar tizimida delikt va regress majburiyatlarining o'rni, ularning o'zaro bog'liqligi hamda huquqiy tabiati tahlil qilingan. Regress majburiyati delikt huquqining ikkilamchi, ammo mustaqil instituti sifatida ta'riflanib, uning asosiy belgilari va O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 1001-moddasida tartibga solinishi ko'rib chiqilgan. Shuningdek, amaliyotda davlat xaridlari talablariga rioya qilmaslik oqibatida bitimlarning o'z-o'zidan haqiqiy emas deb topilishi va buning natijasida davlat byudjetiga yetkazilgan zararni mansabdor shaxslardan regress tartibida undirish bilan bog'liq muammolar yoritilgan. Xulosada yagona sud amaliyotini shakllantirish uchun Oliy Sud Plenumining tushuntirishlarini ishlab chiqish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: delikt majburiyati, regress majburiyati, shartnomadan tashqari majburiyat, zararni qoplash, bitimning haqiqiy emasligi, davlat xaridlari, sud amaliyoti, qaytarma talab

РЕГРЕСС КАК ВАЖНЫЙ И НЕОБХОДИМЫЙ ЭЛЕМЕНТ СИСТЕМЫ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Журакулова Хилола Уктам кизи,

помощник прокурора Каракульского района

Бухарской области

Аннотация. В статье анализируются место деликтных и регрессных обязательств в системе внедоговорных обязательств гражданского права, их взаимосвязь и правовая природа. Регрессное обязательство характеризуется как вторичный, но самостоятельный институт деликтного права; рассматриваются его основные признаки и правовое регулирование, предусмотренное статьёй 1001 Гражданского кодекса Республики Узбекистан. Кроме того, освещаются возникающие на практике проблемы, связанные с признанием сделок ничтожными вследствие несоблюдения требований законодательства о государственных закупках и последующим взысканием в порядке регресса с должностных лиц ущерба, причинённого государственному бюджету. В заключении обосновывается необходимость разработки разъяснений Пленума Верховного суда в целях формирования единообразной судебной практики.

Ключевые слова: деликтное обязательство, регрессное обязательство, внедоговорное обязательство, возмещение вреда, недействительность сделки, государственные закупки, судебная практика, обратное требование (регресс)

REGRESSION IS AN IMPORTANT AND NECESSARY STRUCTURAL ELEMENT OF THE SYSTEM OF CIVIL LAW LIABILITY

Jurakulova Hilola Uktam kizi,

Assistant Prosecutor of Karakul District, Bukhara Region

Abstract. *This article analyzes the role of tort and recourse obligations in the system of non-contractual obligations in civil law, their interconnection, and their legal nature. The obligation of recourse is defined as a secondary, but independent institution of tort law, and its main features and regulation in Article 1001 of the Civil Code of the Republic of Uzbekistan are considered. Also, in practice, the problems related to the invalidity of transactions due to non-compliance with the requirements of public procurement and the recovery of damage caused to the state budget from officials in the manner of recourse are highlighted. The conclusion substantiates the need to develop clarifications from the Plenum of the Supreme Court to form a unified judicial practice.*

Keywords: *tort liability, recourse obligation, non-contractual obligation, compensation for damages, invalidity of transactions, public procurement, judicial practice, right of recourse*

Kirish

Bugungi kunda shartnoma hamda shartnomadan tashqari majburiyatlarda regress talab sudlarda shaxslarning huquqlarini tiklash, qonuniy manfaatlarini himoya qilishda katta ahamiyat kasb etmoqda. Shartnomadan tashqari majburiyatlar tizimida delikt majburiyatlari alohida o'rin tutadi, chunki delikt majburiyati, eng avvalo, shaxsning hayoti, sog'lig'i, mol-mulki yoki boshqa huquq va qonuniy manfaatlariga yetkazilgan zararni qoplashga qaratilgan fuqarolik-huquqiy mexanizmdir. Ushbu majburiyatlarda asosiy e'tibor jabrlanuvchining buzilgan huquqiy holatini tiklash, zarar oqibatlarini bartaraf etish va fuqarolik muomalasida adolatli muvozanatni ta'minlashga qaratiladi. Biroq ayrim hollarda zarar bevosita uni yetkazgan shaxs tomonidan emas, balki qonun yoki boshqa huquqiy asosga ko'ra ushbu zarar uchun javobgar bo'lgan boshqa shaxs tomonidan qoplanadi.

Ana shunday vaziyatlarda regress majburiyati vujudga keladi.

Regress majburiyati delikt huquqining ikkilamchi, lekin mustaqil huquqiy instituti sifatida namoyon bo'ladi. Uning mazmuni shundan iboratki, jabrlanuvchiga yetkazilgan zararni qoplagan shaxs keyinchalik ushbu zarar yuzaga kelishiga sababchi bo'lgan yoki qonunga ko'ra yakuniy javobgarlikni o'z zimmasiga olishi lozim bo'lgan shaxsga nisbatan qaytarma talab qo'yadi. Shu jihatdan regress jabrlanuvchini himoya qilish vazifasi bilan javobgarlikni yakuniy aybdor shaxs zimmasiga yuklash vazifasini o'zaro bog'laydi.

Delikt majburiyatlarida regressni takomillashtirishning yana bir yo'nalishi regress da'volari bo'yicha Oliy Sud tushuntirishlarini ishlab chiqishdir. Amaliyotda ish beruvchining xodimga regressi, sug'urtalovchining zarar yetkazuvchiga regressi, solidar javobgarlar o'rtasidagi regress, davlat organining mansabdor shaxsga

regressi va jabrlanuvchi aybining regressga ta'siri turlicha talqin qilinishi mumkin. Shu sababli yagona sud amaliyotini shakllantirish uchun umumlashtiruvchi tushuntirishlar zarur.

Delikt regressini ilmiy jihatdan quyidagicha ta'riflash mumkin: delikt majburiyatlarida regress – qonun, shartnoma yoki boshqa huquqiy asosga ko'ra jabrlanuvchiga yetkazilgan zararni qoplagan shaxsning ushbu zarar yuzaga kelishiga sababchi bo'lgan yoki ichki munosabatda yakuniy javobgar hisoblangan shaxsdan to'langan summani to'liq yoki tegishli ulushda qaytarishni talab qilishga qaratilgan mustaqil fuqarolik-huquqiy majburiyatidir.

Ushbu ta'rif regressning bir nechta muhim belgilarini qamrab oladi. Birinchidan, regress delikt zararini qoplash bilan bog'liq. Ikkinchidan, regress faqat to'lov amalga oshirilganidan keyin vujudga keladi. Uchinchidan, regress talabi to'lovni amalga oshirgan shaxs tomonidan qo'yiladi. To'rtinchidan, regress javobgar shaxsga yoki ichki munosabatda zarar oqibatlarini ko'tarishi lozim bo'lgan shaxsga qaratiladi. Beshinchidan, regress talabi to'langan summa yoki adolatli ulush bilan cheklanadi.

Mazkur tadqiqotda regress fuqarolik-huquqiy javobgarlik tizimini o'rganishda umumiy ilmiy hamda maxsus huquqiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Jumladan, tizimli-huquqiy metod asosida davlat xaridlari to'g'risidagi qonunchilik hamda fuqarolik huquqi normalari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik o'rganildi. Davlat xaridi shartnomalarining haqiqiy emasligi institutining huquqiy tabiati hamda uning boshqa fuqarolik-huquqiy institutlar bilan o'zaro aloqasi tahlil qilindi. Bundan tashqari, sud amaliyotini o'rganish metodi qo'llanib, davlat xaridlari sohasida yuzaga kelayotgan nizolarni ko'rib chiqish amaliyoti, xususan, davlat xaridi tartibi buzilgan holda tuzilgan shartnomalarning haqiqiyliги masalasi bo'yicha

sud qarorlari tahlil qilindi. Bu esa mazkur sohada mavjud huquqni qo'llash amaliyotini aniqlash hamda uning muammoli jihatlarini ochib berish imkonini berdi.

Mazkur metodlar majmui davlat xaridi shartnomalarining haqiqiy emasligi masalasini nazariy va amaliy jihatdan kompleks o'rganish, shuningdek, ushbu sohadagi mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni hal etish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqish imkonini berdi.

Asosiy qism

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksida bu munosabat qanday tartibga solinganini ko'rib chiqsak, kodeksning 1001-moddasida boshqa shaxs (mehnat majburiyatlarini bajaryotgan xodim, transport vositasini boshqaruvchi shaxs va h.k.) tomonidan yetkazilgan zararni to'lagan shaxs bu shaxsga nisbatan, agar qonunda boshqacha miqdor belgilanmagan bo'lsa, *to'langan tovon miqdorida qayta talab qilish (regress) huquqiga ega ekanligi*, birgalikda yetkazilgan zararni to'lagan zarar yetkazuvchi zarar yetkazuvchilarning har biridan jabrlanuvchiga to'langan tovonning har bir zarar yetkazuvchining aybi darajasiga mos ulushini talab qilishga haqli ekanligi, aybning darajasini aniqlash imkoniyati bo'lmaganda ulushlar teng baravar deb hisoblanishi belgilangan (Republic of Uzbekistan, 1996).

Biroq fikrimizcha, faqatgina shu moddaning amalda ishlashi yuzaga keladigan muammolarni bartaraf eta olmayapti.

O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi Plenumining 2014-yil 28-noyabrdagi *"Iqtisodiy sudlar tomonidan bitimlarni haqiqiy emas deb topish to'g'risidagi fuqarolik qonunchiligi normalarini qo'llashning ayrim masalalari to'g'risida"*gi 269-sonli qaroriga asosan sudlar hisobga olishlari lozimki, bitimning haqiqiy emasligi oqibatlari tuzilmagan shartnomaga nisbatan qo'llanmaydi (Supreme Economic Court of the Republic of Uzbekistan, 2014).

Bitim sud tomonidan tuzilmagan deb topilgan hollarda hamda bunday bitim yuzasidan ma'lum xatti-harakatlar (mol-mulk topshirilgan yoki to'lov to'langan) amalga oshirilgan bo'lsa, tuzilmagan bitim bo'yicha majburiyatni bajargan shaxs FKning 1023-moddasiga muvofiq asossiz orttirilgan mol-mulkni yoki to'langan pul

mablag'larini qaytarishni talab qilish huquqiga ega (Republic of Uzbekistan, 1996).

Asossiz orttirilgan boylik ham shartnomadan tashqari majburiyat bo'lib, hozirda sudlar ushbu amaliyotni pudrat shartnomalariga nisbatan ba'zida noto'g'ri talqin qilayotgandek. Negaki shartnoma qonun talablariga binoan tuzilmaganda o'z-o'zidan uning haqiqiy emasligi oqibatlari qo'llanishi lozim. Hozirda ko'plab iqtisodiy sudlar tomonidan ushbu amaliyotni qo'llashda har xil yondashuvlarni ko'rish mumkin.

Masalan, pudrat shartnomasi taraflarning kelishuvi bilan tuzilib, davlat ro'yxatidan o'tkazilmagan shartnomalarga nisbatan pudrat-chilar buyurtmachilardan FKning 1023-moddasiga muvofiq asossiz orttirilgan mol-mulkni yoki to'langan pul mablag'larini qaytarishni talab qilmoqdalar va eng achinarlisi, sudlar bunday turdagi talablarni qanoatlantirib bermoqdalar (Republic of Uzbekistan, 1996).

Holbuki, O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi Plenumining *"Majburiyatlarni bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik uchun mulkiy javobgarlik to'g'risidagi fuqarolik qonun hujjatlari qo'llashning ayrim masalalari haqida"*gi qaroriga ko'ra, agar qonun hujjatlari bilan davlat xaridlari to'g'risidagi shartnomalarni faqat elektron do'kon orqali, tanlov yoki tender, shuningdek, Yagona yetkazib beruvchilar reyestriga kiritilgan yagona yetkazib beruvchi bilan tuzilishi nazarda tutilgan bo'lib, shartnoma esa ko'rsatilgan talablarga amalga qilinmasdan tuzilgan bo'lsa, bunday bitim FKning 116-moddasiga asosan o'z-o'zidan haqiqiy emas bo'ladi (Supreme Economic Court of the Republic of Uzbekistan, 2007).

Yuqoridagi ikkala plenum qarorlarida noaniqlik bordek va buning natijasida sud qarorlari har xil talqin qilinayotgandek. Shartnoma tuzilmagan deb hisoblanishi uchun umuman shartnoma va kelishuv bo'lmasligi, sud tomonidan ko'rilayotgan sud protsesslarida bunday shartnoma tuzilmagan deb baho berilishi lozim bo'ladi. Biroq ba'zi sud amaliyot natijalarida boshqacha holatlarni ham ko'rish mumkin, masalan, FKning 1030-moddasiga (Republic of Uzbekistan, 1996) ko'ra, ijro etish muddati to'lgunga qadar majburiyatni bajarish yuzasidan topshirilgan mol-mulk, agar majburiyatda boshqacha hol nazarda tutilmagan bo'lsa;

– da'vo muddati o'tganidan keyin majburiyatni bajarish yuzasidan topshirilgan mol-mulk;

– ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar, pensiyalar, nafaqalar, stipendiyalar, hayot yoki sog'liqqa yetkazilgan zarar to'voni, alimentlar va fuqaroga turmush kechirish vositasi sifatida berilgan boshqa pul mablag'lari, uning tomonidan vijdotsizlik qilinmaganda va hisob-kitobda xatolar bo'lmaganda;

– mavjud bo'lmagan majburiyatni bajarish uchun berilgan pul summolari va boshqa mol-mulk, agar qo'lga kirituvchi mol-mulkni qaytarishni talab qilayotgan shaxsning majburiyat yo'qligini bilganligini yoxud mol-mulkni xayriya maqsadlarida berganligini isbotlasa, bunday hollarda asossiz orttirilgan boylik sifatida qaytarib berilmaydi, deb ta'kidlangan.

Navoiy viloyati sudi iqtisodiy ishlar bo'yicha sudlov hay'ati taftish instansiyaning da'vogar pudratchining javobgar buyurtmachiga nisbatan "asossiz boylik orttirish to'g'risida"gi 2026-yil 4-avgustdagi qaroriga ko'ra, ushbu modda asosida shartnoma orqali davlat ro'yxatidan o'tkazilgan pudrat shartnomalarida og'zaki kelishuv asosida tuzilgan qo'shimcha xarajatlar mavjud bo'lmagan majburiyatni bajarish uchun berilgan pul summolari va boshqa mol-mulk, agar qo'lga kirituvchi mol-mulkni qaytarishni talab qilayotgan shaxsning majburiyat yo'qligini bilganligini yoxud mol-mulkni xayriya maqsadlarida berganligini isbotlasa, bunday hollarda asossiz orttirilgan boylik sifatida qaytarib berilmasligi vaji bilan pul summasi qaytarilmagan (www.Sud.uz).

Holbuki, birinchi va ikkinchi instansiya ushbu da'voni qanoatlantirib bergan, taftish instansiyasi esa ikkala instansiya sudining hujjatini bekor qilib, yangi *asossiz boylik orttirish to'g'risidagi* da'vo arizasini rad qilish to'g'risida qaror chiqargan.

Yuqoridagi holatda qo'shimcha bajarilgan ishlar mavjud bo'lmagan majburiyat deb baholangan.

Fikrimizcha, bunday turdagi nizolarning ko'pini pudrat shartnomalarida ko'rish mumkin bo'lib, buning yechimi O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi Plenumining *"Iqtisodiy sudlar tomonidan qurilish pudrati shartnomasidan kelib chiqadigan nizolarni hal etishda qonun hujjatlari-ni qo'llashning ayrim masalalari to'g'risida"gi* qarorida o'z tasdig'ini topgan (Supreme Economic Court of the Republic of Uzbekistan, 2016).

Shartnomadan kelib chiqadigan majburiyatlar shartnoma asosida davom ettirilishi va ortiqcha

xarajatlar yuzaga kelganda esa bu qo'shimcha shartnomada qonun talablarida ko'rsatilgan holatda rasmiylashtirishi yoki rasmiylashtirilmadan og'zaki kelishuv bo'lib, bu inkor etib bo'lmaydigan hujjatlar asosida o'z tasdig'ini topganda esa O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi Plenumining *"Iqtisodiy sudlar tomonidan qurilish pudrati shartnomasidan kelib chiqadigan nizolarni hal etishda qonun hujjatlari-ni qo'llashning ayrim masalalari to'g'risida"gi* qaroriga asosan undirilishi lozim bo'lib, bunda da'vo "bajarilgan qo'shimcha ishlar qiymatini undirish to'g'risida"gi talab bilan qilinishi lozim edi.

Ushbu Plenum qarorining 2.3-bandida qurilish pudrati shartnomasida muhim shartlarning mavjud bo'lmaganligi va shunga ko'ra shartnoma tuzilmagan deb hisoblanishi, agar bunday ishlarining bajarilganligi holati taqdim etilgan dalillar bilan isbotlansa, *bajarilgan ishlar qiymatini undirish to'g'risidagi talabni rad etishga asos bo'lmasligiga sudlar e'tibori qaratilishi lozim*, biroq bunday qurilish pudrati shartnomasi shartlari va (yoki) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan javobgarlik chorasini (neustoyka, foizlar undirish, zararni qoplash) qo'llash to'g'risidagi talabni qanoatlantirish rad etilishi belgilangan. Shu bois taraflar o'rtasida shartnoma tuzilmagan bo'lsa, *"asossiz boylik orttirish"* talabi bilan yoki pudrat ishlarining bajarilganligi holati taqdim etilgan dalillar bilan isbotlansa, *bajarilgan qo'shimcha ishlar qiymatini undirish to'g'risida* sudga murojaat qilish mumkin bo'ladi (Supreme Economic Court of the Republic of Uzbekistan, 2016).

Mazkur hollarda ishlar sudlarda ko'rilganligi hisobiga davlat boji davlat byudjetidan undirilgan hollarda (buyurtmachi davlat tashkiloti bo'lganda) davlat regress huquqi bilan undirilgan davlat bojini davlat byudjetiga qaytarish maqsadida FK 1001-moddasiga binoan qayta talab qilib chiqish huquqiga ega (Republic of Uzbekistan, 1996).

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining 2026-yil 14-apreldagi xatida yozilishicha, 2023-yilning 1-apreldan 2026-yil 1-fevraligacha qadar sud qarorlarida asosan ushbu turdagi ishlar yuzasidan jami 1 371 mlrd so'm asosiy qarz hamda 15,5 mlrd so'm qo'shimcha xarajatlar (davlat boji penya, jarima va boshqalar) undirilishi belgilangan, bugungi kunda shundan 1 117,8 mlrd so'm asosiy qarz hamda 7,9 mlrd

so'm qo'shimcha xarajatlar to'langanligi ma'lum bo'lgan (www.imv.uz).

Yuqoridagi kabi holatlarda ko'pincha davlat tashkilotlari rahbarlarining qonun talablariga bo'ysunmay ishlashi oqibatida davlat byudjetiga zarar yetib (*sud orqali hal qilingani hisobiga davlat boji davlat byudjetidan undiriladi*), bunday zarar keyinchalik tegishli tashkilotlar tomonidan regress talab qilib chiqilishiga olib kelmoqda.

Regress tartibida fuqarolik ishlarini ko'rishda sudlar ishni davlat tashkilotlari rahbarlari tomonidan elektron davlat xaridlari shaklida amalga oshirishi lozim edi, biroq tashkilot rahbarlari qonunlarga amal qilmay o'zboshimchalik bilan shartnoma imzolaganlar, shartnoma shartlari bir tarafdin bajarilgan bo'lsa-da, ikkinchi tarafdin bajarilmasdan (pul summasi to'lab berilmagan) kelingan, bu esa, o'z navbatida, ikkinchi taraf, ya'ni bajaruvchidan sud tartibida undirishga olib kelingan. Sudning qaroriga asosan esa davlat boji davlat byudjetidan undirilgan. Bunday holatlar hozirda ko'payib ketayotgani davlat byudjetiga katta miqdorda zarar keltirilishiga sabab bo'lmoqda.

Xulosa

Delikt majburiyatlarida regress fuqarolik-huquqiy javobgarlik tizimining muhim va zarur tarkibiy elementi hisoblanadi. Mazkur institut, avvalo, jabrlanuvchining buzilgan huquq va qonuniy manfaatlarini tezkor hamda samarali tiklashga xizmat qiladi. Chunki ayrim holatlarda zarar bevosita uni yetkazgan shaxs tomonidan emas, balki qonun yoki boshqa huquqiy asosga ko'ra javobgar hisoblangan boshqa shaxs tomonidan qoplanadi. Bunday yondashuv jabrlanuvchini zarar yetkazgan shaxsni aniqlash, uning moliyaviy imkoniyatlarini kutish yoki murakkab ichki javobgarlik munosabatlarini hal qilish majburiyatidan ozod etadi. Natijada delikt huquqining asosiy vazifasi – zarar oqibatlarini bartaraf etish va jabrlanuvchining avvalgi huquqiy holatini tiklash amalda ta'minlanadi.

Bizningcha, hozirda vujudga kelgan muammolarni bartaraf etish uchun qonunchilikka quyidagi takliflarni kiritish maqsadga muvofiq:

- regressning ixtiyoriy to'lovlar bilan bog'liq chegaralarini belgilash zarur. Agar shaxs uchinchi shaxsga qonuniy majburiyat bo'lmagan holda ixtiyoriy to'lov qilgan bo'lsa, bunday to'lov regress tartibida undirilmasligi kerak. Aks holda, bir shaxs o'z xohishi bilan qilgan xarajatini boshqa shaxs zimmasiga yuklash imkoniyatiga ega bo'lib qoladi. Biroq agar ixtiyoriy to'lov oqilona, zaruriy va javobgarining manfaatini himoya qilgan holda qilingan bo'lsa, qonun yoki shartnoma asosida regressga yo'l qo'yilishi mumkin;

- sud amaliyotini birxillashtirish zarurati. O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumi regress majburiyatlari bo'yicha alohida tushuntirish qabul qilishi maqsadga muvofiq. Ushbu tushuntirishda quyidagi: regress tushunchasi; regress va subrogatsiyaning farqi; FK 1001-moddasini qo'llash tartibi; regress da'vosida isbotlash yuki; regress bo'yicha da'vo muddati; birgalikda zarar yetkazuvchilar o'rtasida ulushlarni aniqlash; sug'urta regressi; ish beruvchi va xodim o'rtasidagi regress; davlat regressi; korporativ regress kabi masalalar yoritilishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, regress majburiyatlarini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish fuqarolik-huquqiy javobgarlik tizimida adolat, mutanosiblik va javobgarlikni individuallashtirish tamoyillarini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Regress instituti bir shaxs tomonidan boshqa shaxs uchun yoki uning aybli harakati oqibatida bajarilgan majburiyatning iqtisodiy oqibatlarini haqiqiy javobgar shaxs zimmasiga qaytarishga xizmat qiladi. Shu bois regress faqat qaytarma talab sifatida emas, balki fuqarolik muomalasida zarar oqibatlarini adolatli taqsimlovchi mustaqil huquqiy mexanizm sifatida baholanishi lozim.

REFERENCES

- American Law Institute. (2011). *Restatement (Third) of Restitution and Unjust Enrichment*. American Law Institute Publishers.
- European Group on Tort Law. (2005). *Principles of European tort law: Text and commentary*. Springer.
- Farnsworth, E. A. (2004). *Contracts* (4th ed.). Aspen Publishers.

- Federal Republic of Germany. (2002). *Bürgerliches Gesetzbuch* [German Civil Code]. Federal Ministry of Justice.
- French Republic. (1804). *French Civil Code (Code civil des Français)*. Légifrance.
- Kötz, H. (2017). *European contract law*. Oxford University Press.
- Republic of Uzbekistan. (1996). *Civil Code of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-111189>
- Republic of Uzbekistan. (2013). *Budget Code of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/2304138>
- Republic of Uzbekistan. (2021, April 22). *On public procurement (Law No. LRU-684)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-5382974>
- Russian Federation. (1994). *Civil Code of the Russian Federation*. ConsultantPlus.
- Supreme Economic Court of the Republic of Uzbekistan. (2014, November 28). *On Certain Issues Concerning the Application of Civil Legislation Norms by Economic Courts on Declaring Transactions Invalid (Resolution No. 269)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-2535141#-2535912>
- Supreme Economic Court of the Republic of Uzbekistan. (2007, June 1). *On certain issues of applying civil legislation on property liability for non-performance or improper performance of obligations (Resolution No. 163)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-1636810>
- Supreme Economic Court of the Republic of Uzbekistan. (2016, December 23). *On certain issues of the application of legislation by economic courts in resolving disputes arising from construction procurement contracts (Resolution No. 306)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-3106543>
- Yegorov, A. V. (2002). *Ponyatiye i pravovaya priroda regressnykh obyazatelstv v grazhdanskom prave* [Concept and legal nature of regress obligations in civil law] (Doctoral dissertation). Lomonosov Moscow State University. Dissercat.
- Zimmermann, R. (1996). *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198764267.001.0001>
- Supreme Court of the Republic of Uzbekistan. (n.d.). <https://sud.uz/>
- Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan. (n.d.). <https://imv.uz/>

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 4-SON

VOLUME 6 / ISSUE 4 / 2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.4>.

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence>